

Selim Nüzhet Gerçek'in *Meçhul Kuvvetlere Kurban* Romanında Polisiye ve Fantastik Unsurların İncelenmesi

An Investigation of Detective and Fantastical Elements in *Meçhul Kuvvetlere Kurban* by Selim Nüzhet Gerçek

Ercan GÜROVA*

Öz

Türk matbuatının ilk tarihçisi, ilk derleme müdürü olarak anılan; özellikle basın ve tiyatro tarihine dair öncü çalışmalara imza atmış Selim Nüzhet Gerçek'in edebiyat tarihlerinde adına rastlanmayan romanı *Meçhul Kuvvetlere Kurban* 1922 yılında *İleri* gazetesinde yirmi dört bölüm olarak yayımlanmıştır. Bu araştırmanın amacı yaklaşık yüz yıldır gölgede kalmış olan bu romanı öncelikle Seval Şahin'in *Cinai Meseleler* (2017) eserinde incelediği "Osmanlı-Türk Polisiyesinin Özellikleri" çerçevesinde değerlendirmektir. Araştırmanın bir diğer amacı da romanın fantastik anlatı türünün belli başlı özellikleri açısından incelenmesi ve önde gelen fantastik yazını düşünürlerinin görüşleri ışığında eserin hangi açıdan bu türe ait olduğunun saptanmasıdır. Bu amaca ulaşmak için Rabkin, Jackson, Todorov ve Atterbery gibi düşünürlerin görüşlerinden yararlanılmıştır. *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanı üzerine yapılan bu iki boyutlu araştırma sonucunda romanın konusu, karakterleri ve kurgusuyla Osmanlı-Türk edebiyatında polisiye geleneğe bağlanabilecek özgün nitelikte bir eser olduğu görülmektedir. Ayrıca, romanın çeşitli fantastik unsurlar ihtiva etmesi ve fantastik türünün belli başlı niteliklerini taşıması da eserin özgünlüğüne katkıda bulunmaktadır.

Anahtar sözcükler: *Meçhul Kuvvetlere Kurban*, Selim Nüzhet Gerçek, polisiye, fantastik.

Abstract

Known as the first historian of the Turkish press, the first compilation director, and the writer of pioneering works especially in press and drama history, Selim Nüzhet Gerçek, serialised his novel titled *Meçhul Kuvvetlere Kurban* in 24 episodes in *İleri* newspaper in 1922. This study first aims to analyse the novel, which has been kept in the background for almost one hundred years, within the scope of "The Features of Ottoman-Turkish Detective Fiction" as part of Seval Şahin's book titled *Cinai Meseleler* (2017). A second aim of the study is to examine the novel in terms of the main features of fantastic narration and to determine which features the novel contains in light of the arguments made by prominent scholars in the domain of the fantasy genre. In order to achieve this goal, the opinions of various scholars such as Rabkin, Jackson, Todorov, and Atterbery have been utilised. As a result of this two-dimensional investigation of the novel *Meçhul Kuvvetlere Kurban*, it is demonstrated that the novel is an original work that can be connected to the detective tradition in Ottoman-Turkish literature with its subjects, characters, and fiction. In addition, the fact that the novel contains various fantastic elements and has certain characteristics of the fantastic genre contributes to the originality of the work.

Keywords: *Meçhul Kuvvetlere Kurban*, Selim Nüzhet Gerçek, detective, fantastic.

* Dr. Öğr. Gör. Ankara Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu. E-posta: ercangurova@hotmail.com, ORCID: 0000-0001-5446-9013

Giriş

Meçhul Kuvvetlere Kurban romanı 13 Kasım 1922 ile 7 Aralık 1922 tarihleri arasında *İleri* gazetesinde tefrika olarak yayımlanan ancak daha önce hiç kitap olarak basılmamış ve edebiyat tarihlerinde adına rastlanmayan, kendisi de “meçhul” kalmış Selim Nüzhet Gerçek’in bir eseridir. Adı geçen eser TÜBİTAK tarafından desteklenen “Türk Edebiyatında Tefrika Roman Tarihi (1831-1928)” başlıklı projenin bir ürünü olarak KÜY Yayınları tarafından Eylül 2021 tarihinde sadeleştirilerek Latin harflerine aktarılmış ve yayımlanmıştır.

İstanbul’da 1891 yılında doğan Selim Nüzhet Gerçek’in Galatasaray Mekteb-i Sultanisi’nden mezun olup üniversite eğitimi için İsviçre’ye gittiği, babasının dönemin Milli Eğitim müdürlerinden Mahmut Celalettin Bey, ağabeyinin de ünlü romancı Abdülhak Şinasi Hisar olduğu göz önünde bulundurulduğunda edebi ve entelektüel faaliyetlere yabancı biri olmadığı söylenebilir (Birinci, 2021, s. 25). Yurda döndükten sonra gazetecilik, matbaacılık ve kitap basımının tarihine ilişkin ilk ciddi araştırmaları yapması, ilk derleme müdürü olarak anılması ve bu konuda kitaplar hazırlaması Gerçek’in Türk entelektüel tarihindeki önemini artıran unsurlardandır. 1945 tarihindeki vefatına kadar Gerçek yazılarını *Akşam*, *Cumhuriyet*, *İstanbul*, *Milliyet*, *Perde ve Sahne*, *Tarihten Sesler*, *Tasvir-i Efkâr*, *Ulus*, *Yedigün*, *Yeni Türk Mecmuası*, *Yücel* gibi gazete ve dergilerde yayımlamıştır (Acaroğlu, 1986, s. 15).

Selim Nüzhet Gerçek’in polisiye eserlere olan merakı önce Ahmet Kâmil adıyla *İleri* gazetesinde tefrika ettiği uyarılama ve çevirilerle başlar. Fransız yazar Claude Farrere’in *La Maison Des Hommes Vivants* (1910) başlıklı romanını *Can Vermezler Tekkesi* (1921) adıyla yayımlar. Daha sonra 1922’de Pierre Benoit’dan *Unutulmuş Adam (L’Oublié)*, 1923’te ise Maurice Leblanc’tan bir Arpen Lüpen macerası olan *Sekizi Çalarken’i (Les Huit Coups de l’horloge)* çevirip tefrika eder (Acaroğlu, 1986, s. 16-17). Bu uyarılama ve çeviri çalışmalarının yanı sıra Gerçek yine *İleri* gazetesinde tefrika edilmek suretiyle 1922 yılında kendi özgün eseri *Meçhul Kuvvetlere Kurban’ı* yayımlar.

Bu araştırmanın amacı Selim Nüzhet Gerçek’in *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanını öncelikle Seval Şahin’in *Cinai Meseleler* (2017) eserinde ele aldığı “Osmanlı-Türk Polisiyesinin Özellikleri” kuramsal çerçevesinde değerlendirmek ve Türk Edebiyatındaki polisiye roman geleneğine bağlanıp bağlanmadığını ortaya koymak; ardından romanı fantastik türünün önde gelen düşünürlerinin görüşleri açısından konumlandırmak olacaktır. Bu noktada Rabkin, Jackson, Todorov ve Atterbery gibi düşünürlerin görüşlerinden faydalanılacaktır.

Bu çalışmada Şahin’in “Osmanlı-Türk Polisiyesinin Özellikleri”nin çerçeve olarak seçilmesinin nedeni bu alanda kaleme alınmış en kapsamlı ve güncel araştırmanın sonuçlarını yansıtmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca, romanın fantastik türün özelliklerine göre de bir değerlendirmesi yapılacaktır. Bir alt tür olarak polisiyenin gotik ile olan iç içeliği ve alışverişi yine gotik ile yakından bağı olan fantastik türünü de incelemeyi zorunlu kılmaktadır. Çok keskin çizgilerle birbirinden ayırmanın zor olduğu alt türler arasındaki bu kaynaşma Gerçek’in romanında da karşımıza çıkmaktadır. *Meçhul Kuvvetlere Kurban*’daki fantastik unsurlar bu türün önde gelen düşünürlerinin ortaya koyduğu ortak nitelikler çerçevesinde ele alınacaktır.

Polisiye Roma’nın Tarihi ve Yapısı

Her ne kadar polisiye roman yakın zamana kadar eleştirmenler tarafından ciddiye alınmamış olsa da günümüzde bir toplumsal olgu niteliği taşıdığı ve temelini oluşturan muamma-cinayet öğelerinin mitolojik hikayelere ve efsanelere kadar dayandırılabilceği ileri sürülmektedir (Üyepazarcı, 1997, s.8-18). Tarihsel açıdan ise ilk polisiye romanın 1841’de Edgar Allan Poe’nun yazdığı *Morg Sokağı Cinayeti* ile başladığı kabul edilir. Poe, yapı ve içerik açısından William Godwin’in *Caleb Williams* (1794) eserine çok şey borçlu olmasına rağmen polisiye anlatının temellerini kendi yazdığı hikayelerle atmıştır (Priestman, 2003, s. 2). *Morg Sokağı Cinayeti* polisiyenin ana yapısını meydana getiren suç-suçlu-araştırmacı üçgenini ilk defa belirgin bir şekilde ortaya koyması bakımından önemlidir. Poe’nun eserlerindeki bir başka özellik de gizem vurgusunun merkezi konumda olmasıdır (Şahin, 2017, s. 12). Yazara göre gizemin çözümü belirgin ve kesin bir akıl yürütmeye yapılabilir. Ayrıca, Poe’nun gizem odaklı polisiye anlatılarıyla birlikte polisiye/dedektif

türünün de yapısal bileşenleri ortaya çıkmış olur. Bunlar sırasıyla “dedektifin tanıtılması, suçun işlenmesi ve ipuçları, araştırma-soruşturma, çözüm, çözüme gidilen delillerin açıklanması, sonuç” kısımlarından meydana gelir (Küçükboyacı, 1998, s. 20).

Poe ile temelleri atılan polisiye türüne en büyük katkılardan birini yarattığı Sherlock Holmes karakteriyle Arthur Conan Doyle verir. Hem anlatım teknikleri hem de popülerlik açısından polisiyenin diğer edebi türlerden ayrılması ve anlatının entelektüel bir bulmaca düzlemine yükselmesi bakımından Doyle’un türün gelişime yaptığı katkı paha biçilmezdir. İngiliz ve Amerikan yazarlarının yanı sıra Fransız polisiye yazarlarının da çeşitli alt türlerin oluşumunda (bulup ortaya çıkarma romanı, sorun roman, oyun roman gibi) ortaya koyduğu çabalar dikkate değerdir (Şahin, 2017, s. 13).

Yapısal olarak polisiyede değişmeyen özellik anlatının daima suç-suçlu-araştırmacı ekseninde meydana gelmesidir. Bunun dışında polisiye/dedektif anlatılarında kullanılan motifler Van Dine, Ronald A. Knox, François Fosca gibi çeşitli araştırmacılar tarafından olması gereken kurallar şeklinde belirlenmiştir. Bu araştırmacılara göre polisiye anlatılarını kendine özgü kılan birtakım ortak motifler vardır. Araştırmacı yazar Seval Şahin de 232 adet eseri inceleyerek benzer bir ortak motif olgusunu meydana getirmiştir. İnceleme sonucunda Osmanlı-Türk polisiye anlatılarının karakteristik özelliklerinin bir dökümünü yapmıştır. 1884-1928 yılları arasında yayımlanan bu eserler arasında *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanı yer almamaktadır.

Şahin, polisiye anlatının iskeletini “açılış, geçiş, gelişme/düğüm, eylem sona erer/sonuç” başlıklarıyla belirlemekte ve bunları alt başlıklara ayırmaktadır. Açılış başlığı altında anlatının üç farklı şekilde açılacağı ifade edilmiştir. Bunlar “kişi ile açılış, olay ile açılış, mekân ile açılış” olarak sıralanır. Polisiye anlatının geçiş bölümü anlatıyı uzatarak başka bir yöne evrilmesine imkân tanır. Bu başlık altında beş farklı seçenek mevcuttur: “yeni birinin hikâyeye girmesi, görevlendirme, arasöz, şüphelenmek, mevcut durumun değişmesi.” Polisiye anlatı ilerledikçe olay örgüsü karmaşıklaşır. Bunda gizem, araştırma, soruşturma, sorgu gibi unsurların önemi büyüktür. Bu başlık altında toplanabilecek dokuz seçenek şu şekilde verilmektedir: “bilgi toplama, akıl yürütme, plan, kılık değiştirme, komplo, takip, kimliği açıklama/kimliğin ortaya çıkması, başarısızlık, suç işleme” (2017, s. 32-39).

Osmanlı-Türk Polisiyesinin Özellikleri

“Türk Edebiyatı’nda Polisiyenin Tarihsel Gelişimi (1884-1928)” başlıklı TÜBİTAK destekli bir araştırma projesinin parçası olarak 2017’de Seval Şahin tarafından yayımlanan *Cinai Meseleler*, anılan yıllar arasındaki polisiye geçmişimizi mercek altına almaktadır. Polisiyenin biçimsel özelliklerini belirleyen Şahin, ardından Osmanlı-Türk polisiyesi adı altında telif eserlerin ortak niteliklerini tespit etmeye çalışır. Bu eserler arasında Ahmed Midhat’ın *Esrar-ı Cinâyât* (1884) romanından Hüseyin Nadir’in *Faka Basmaz Zihni* (1922) serisine, Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın *Dirilen İskelet* (1922) romanından Server Bedi’nin *Cingöz Recai* (1924) serisine kadar önemli isimler sıralanmaktadır. 1884-1928 yılları arasında yayımlanan 232 Osmanlı-Türk polisiye eserini inceleyen Şahin yirmi yedi adet karakteristik özellik belirler. Bunlar kısaca “olayın kendisine odaklanan bir yapısının olması, başkahramanın özelliklerinin her eserin başında verilmesi, gizem ve muammanın ön planda olması, hikayenin olay ile açılması, kahramanın özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde ele alınması, başkahramanın alet-edevat kullanmak yerine genelde kişilerden yardım alması, suçlu veya araştıranların haberleşmeyi sağlamak amacıyla mektup, not, parola, alet, ilaç, hipnoz ve manyetizmadan faydalanması, intihar vakalarına çok az rastlanması, cezanın mahkemeler dışında da veriliyor olması, suçlunun sadece kaçmakla kalmayıp aynı zamanda araştıranla alay etmesi, bağışlama eylemine çok az rastlanması, araştıranın ölümüne nadiren rastlanması, suçluların daha çok canlı ele geçirilmesi, vaka çözümünün her zaman anlatının sonunda gerçekleşmesi, kılık değiştirmenin yaygın bir yöntem olarak kullanılması, tercih edilen cinayet aletinin daha çok kesici aletler olması, cinayetin daha çok hırsızlık sırasında gerçekleşmesi, yabancı karakterlerin soyulsa bile hiçbir zaman öldürülmemeleri, başkahraman olarak en çok hırsızın tercih edilmesi, anlatının açıklamaya, betimlemeye, bilgi vermeye yönelik olarak kurgulanması, suçluların çete ve örgütlü suç işleyen gruplara üye olabilmesi, kurmacanın hikaye ardı hikaye şeklinde ilerlemesi, olay örgüsünün anlatının söylemine dayalı olması, hipnoz ve manyetizmanın etkili bir silah olarak kullanılması, kimi zaman cin-peri hikayelerinin kullanılması,

suçluların bazen polis gibi davranarak olayları çözmesi, rastlantısallığın bol miktarda kullanılması” şeklinde özetlenebilir (2017, s. 93-125). Adı geçen özellikler olay örgüsü, karakter kullanımı, ele alınan konular, motifler ve anlatının genel iskeleti açısından Osmanlı-Türk polisiyesinin ortak kabul edilebilecek ve sık kullanılan ayırt edici unsurlarını barındırmaktadır.

Polisiye Unsurların İncelenmesi

13 Kasım-7 Aralık 1922 tarihleri arasında *İleri* gazetesinde tefrika olarak yayımlanan *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanı basın ve tiyatro tarihi sahalarında öncü çalışmaları olan Selim Nüzhet Gerçek tarafından kaleme alınmıştır (Acaroğlu, 1986, s. 14). Olayların gazete aracılığıyla takdim edildiği anlatıda gizemler üzerine kurulu bir cinayet söz konusu edilir. Misafirlerin ağırlandığı bir evde, kalabalık bir ortamda ve bütün görgü tanıklarının ortasında esrarengiz bir cinayet işlenir. Kilitli bir odada gerçekleşen menfur olaya “timsahlı iğne cinayeti” adı verilir. Kamuoyunda bu cinayeti gerçekleştirenin “meçhul kuvvetler” olduğu fikri her geçen gün daha fazla ağırlık kazanmaya başlar. Polis teşkilatı dosyayı aydınlatamadığı için amatör dedektif İhsan Avni görevlendirilir. Titiz ve ayrıntılı bir soruşturma sayesinde İhsan Avni katilin kimliğini romanın sonunda tespit ve ilan eder.

Polisiye anlatı iskeletinin başlangıcı olan “açılış” kısmının romanda “kişi ile açılış” alt başlığına tekabül ettiği görülmektedir. Agah Bey’in evinde aile fertleri arasında Mısır’dan getirilen tarihi eserler üzerine yapılan konuşmalar göze çarpar. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki yazar bu bölümden önce romana bir giriş kısmı yazmıştır. Bu kısımda Ahmet Kâmil takma adıyla bir gazetecinin kendisinden bir yazı kaleme almasının istenmesine istinaden bu romanı takdim ettiği ifade edilir. Gerçek’in böyle bir giriş yapmasının nedeni anlatıyı daha ikna edici kılmak ve gerçeklik zeminine çekmek olabilir.

Anlatının “geçiş” kısmında “yeni birinin hikâyeye girmesi” seçeneğinin kullanıldığı görülmektedir. Agah Bey, bir grup insanı (Sadık Bey, Asım Bey, Şaire Hanım, Doktor Bedri Paşa, Ahmet Nebil Bey) akşam yemeğinde misafir eder. Misafirlerden Ahmet Nebil Bey ile ev sahibi arasında batıl inançlar, efsaneler, doğaüstü olaylar hakkında hararetli tartışmalar olur. Kısaca başta Ahmet Nebil Bey olmak üzere diğer karakterlerin olay örgüsüne dahil edilmesiyle “geçiş” kısmı tamamlanmış olur.

“Gelişme/düğüm” adı verilen bir sonraki aşamada “suç işleme” seçeneğinin kullanıldığını söylemek mümkündür. Davetlilerden Ahmet Nebil Bey küçük bir odaya geçmek için izin ister ve bir müddet kendisinden haber alınmayınca kilitli odanın kilidi kırılarak içeri girilir. Ahmet Nebil Beyin yüzükoyun yerde yattığı ve ensesine saplanmış bir timsah figürü olduğu ortaya çıkar.

Anlatı iskeletinin son aşamasını oluşturan “eylem sona erer/sonuç” kısmında olay örgüsündeki düğümün nasıl çözüldüğü, suçlunun ortaya çıkışı, nasıl bir cezanın verildiği veya suçluyu bekleyen akıbet ele alınır. Suçlu ölü veya diri yakalanabildiği gibi kaçıp kurtulduğu durumlar da olabilir. İntihar veya bağışlanma da seçenekler arasındadır. Titiz ve dikkatli bir inceleme ve soruşturma süreci neticesinde İhsan Avni Bey, cinayeti Agah Paşa’nın işlediğini delilleriyle ispat eder. Ancak, Agah Paşa’nın bu cinayeti kızı Meliha’nın “namusuna göz dikildiği” gerekçesiyle işlediğini öğrenince Paşayı affeder ve soruşturmadan vazgeçer.

Meçhul Kuvvetlere Kurban, Şahin’in Osmanlı-Türk polisiyesinin özellikleri göz önünde bulundurularak “Polis/Dedektif”, “Kurban ve Gizem/Muamma”, “Kullanılan Araç-Gereç ve Yöntemler”, “Suç-Ceza-Bağışlama”, “Anlatının Yapısı ve Olay Örgüsü” alt başlıkları altında incelenebilir.

Polis/Dedektif

Polisiye anlatılarının temel taşlarından biri olan polis veya dedektif metnin kahramanı olarak da nitelenebilir. Çapraşık ve esrarengiz olayları araştıran ve çözen kahramanın özelliklerinden genelde romanın başlangıç kısmında bahsedilir. Buradaki hedeflenen amaç kahramanın okur tarafından tanınmasını sağlamaktır. 24 bölümden meydana gelen *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında ilk bölümde olmasa da 8. bölümde cinayeti araştıran ve çözüme kavuşturan İhsan Avni Bey ile ilgili okurun bilmesi gereken bilgiler verilir. İhsan Avni Bey her ne kadar bir polis veya dedektif olmasa da bu tür meselelerle ilgilenen, kitap tercüme eden, Mısır’ı yakından tanıyan, edebiyat ve sanata dair bilgisi olan, hipnotizmayı uygulayabilen ve

ufak ayrıntıları gözden kaçırmayan meraklı bir araştırmacı kişiliğe sahiptir. Kendisinin uzun zamandan beri hokkabazlık, manyetizma ve isprizizma gibi konularda deneyimi olduğu romanda ayrıntılarıyla aktarılır. Bilgi ve deneyiminin yanı sıra kişisel görünüş ve karakterinden de bahsedilir. İstanbul'un sakin bir yerinde adeta tecrit halinde yaşıyor oluşu, keskin bakışları, kalın çenesi ile bakımlı, saygın görünümlü biri olduğunun altı çizilir. Bütün bu ayrıntılarla romanın kahramanı okura tanıtılmış olur.

Osmanlı-Türk polisiyelerinde en çok rastlanan özelliklerden biri araştıranın çoğunlukla ya polis ya da profesyonel dedektif olmasıdır (Şahin, 2017, s. 108). *Meçhul Kuvvetlere Kurban* eserinde İhsan Avni Bey, profesyonel bir dedektif olmasa da onu aratmayacak donanımda ve titizlikte hareket eden bir figür olarak karşımıza çıkar.

Anlatının kahramanına dair bir başka özellik ise karakteristik özelliklerinin ayrıntıyla ele alınması ve bu sayede dikkatin başka bir yöne çekilmesidir (Şahin, 2017, s. 95-96). Gerçek'in romanında da katilin kim olduğuna dair dikkatin başka yöne çekilebilmesi için İhsan Avni Bey'in kişisel, mesleki nitelikleri, deneyimleri, yaşam tarzı ve yaptıkları uzun uzadıya anlatılmaktadır.

Kurban ve Gizem/Muamma

Şahin'in Osmanlı-Türk polisiyesinin özellikleri arasında yer verdiği bir diğer özellik ise "anlatının başlangıcında kurbanın yer aldığı polisiyelerde gizem ve muammanın öne çıkması" olarak sunulur (2017, s. 94). Gizemli cinayet, romanın 4. bölümünde Agah Paşa'nın evinde kızı Meliha, kızının kocası Sadık Bey ve misafirleri Asım Bey, eşi Şaire Hanım, Doktor Bedri Bey ve Ahmet Nebil Bey varken gerçekleşir. Kurban, kimsenin olmadığı kilitli bir odada Mısır'dan getirilen timsahlı bir iğneyle öldürülen Ahmet Nebil Bey'dir. Cinayetin herkes evdeyken işlenmesi, Ahmet Nebil Bey'in morfin kullanmak için ayrı ve boş bir odaya giderek rahatsız edilmemek için kapıyı kilitlemesi ve uzun bir süre haber alınmaması üzerine kapının kırılması sağlanır ve kurbanın ölmüş bedeniyle karşılaşılır. Anlatının başlangıcında kurbanın gösterilmesi ve cinayetin herkes evdeyken gerçekleşmesi, romana farklı bir belirsizlik ve gizem havası katmaktadır.

Kullanılan Araç-Gereç ve Yöntemler

Osmanlı-Türk polisiyesinde çoğunlukla tercih edilen cinayet aleti "çok kesici aletler ve bıçaktır" (Şahin, 2017, s. 106). Kurban Ahmet Nebil Bey de ensesine saplanan timsahlı bir iğne ile öldürülür. Başkahramanın alet kullanmasına gelince, Şahin bunun yerine başkahramanın çoğunlukla kişilerden yardım aldığı tespitinde bulunmaktadır (2017, s. 96). *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında da bu özelliğin karşılığını görmek mümkündür. Araştırmacı ruhlı ve keskin gözlemleri olan İhsan Avni Bey hiçbir araç-gereç kullanmadan, cinayetin gerçekleştiği evde bulunan şahitlerle teker teker görüşmeler yaparak ve bu görüşmelerden edindiği bilgi ve izlenimlerden bir çıkarımda bulunarak esrarengiz cinayetin gizemini çözmeyi başarır. Diğer bir deyişle İhsan Avni Bey'in yöntemi mantıksal çıkarım, gözlem ve zekâyı kullanmaktır. Şahin, aletin ancak başkahraman zor veya kötü bir duruma düşerse kullanıldığının saptamasını yapar (2017, s. 97). Romanda böyle bir durum söz konusu olmadığından bu noktada da araç-gereç kullanımına rastlanmaz.

Anlatının temel yapısını oluşturması bakımından Şahin'in bir diğer tespiti de kahramanların "birbirleri arasındaki haberleşmeyi sağlamak amacıyla sırasıyla mektup, not, parola, şifre, alet, ilaç, hipnoz ve manyetizma"dan faydalanmasıdır (2017, s. 97). Bahsedilen araçlardan hipnoz, manyetizma, ilaç, not unsurlarını metinde görmek mümkündür. İhsan Avni Bey, hipnoz, manyetizma ve hokkabazlık konularında deneyimlidir ve bunları kullanır. Bunun dışında mektup, fal kâğıtları, duvarlara hiyeroglif yazısıyla yazılan notları da romanda görmek mümkündür. İlaç bahsinde geçen morfin şişeleri cinayetin çözülmesine katkıda bulunan bir unsurdur ancak kurbanı aittir.

Bütün bu araç-gereç ve yöntemlerin katkısına rağmen İhsan Avni Bey'i kesin sonuca ulaştıran çözüme gitme yoludur. Küçük ve önemsiz gözükten ayrıntılara dikkat etmesi, keskin gözlem yeteneği, insanları tek tek sorgulama tekniği ve akıl yürütme ile cinayeti aydınlatmayı bilmiştir. Bu açıdan bakılacak olursa anlatı, Conan Doyle'un entelektüel bir bulmaca gibi gizemli cinayetleri aydınlattığı Sherlock Holmes hikâyelerine benzemektedir. Ayrıca, dedektifin veya dedektif rolündeki karakterin, tesadüf ve

kazalarla cinayeti çözmemiş olması önemlidir (Küçükboyacı, 1998, s. 3). Olay tamamen kanıtlara ve mantıksal çıkarımlara dayalı olarak akılcı ve ikna edici bir yöntemle çözülmelidir. Gerçek'in anlatısında da cinayet tıpkı bu şekilde çözülmektedir.

Şahin, cin-peri tarzı hikâyelerin veya motiflerin de polisiye romanlarda sıkça rastlanan durumlar olduğunu bildirmektedir (Küçükboyacı, 1998, s. 121). İhsan Avni Bey'in evine hırsız kılığında sokulan Rüstem Bey'in evde fal kâğıtlarını karıştırması, tütsüler yakması, duvara timsah resimleri çizmesi gibi olaylar gizemli cin-peri atmosferini yaratmak için kullanılmıştır.

Suç-Ceza-Bağışlama

Osmanlı-Türk polisiye anlatılarında intihar vakalarına çok az rastlanır (Şahin, 2017, s. 99). Gerçekleştiğinde de şüpheli bir durumdan bahsedilir. Ahmet Nebil Bey'in gizemli ölümünün de intihardan kaynaklanabileceği bir an olsun düşünülmüştür. Morfin kullanıcısı olması bunda etkili olmuştur. Ancak kurbanın ölümünün ensesine saplanan keskin bir iğne ile meydana gelmiş olması bu olasılığı ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla bir intihardan söz edilemez.

Osmanlı-Türk polisiye anlatılarının bir başka ortak özelliği ise cezayı sadece mahkemenin vermiyor oluşudur. Toplumdan dışlama da bir başka cezalandırma yöntemi olarak ortaya çıkar (Şahin, 2017, s. 101). *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında cinayet soruşturmasını polis yürütmesine rağmen başarılı olamaz. Gönüllü olarak soruşturmaya katkıda bulunan ve kendine özgü yöntemlerle çalışan İhsan Avni Bey, cinayetin ardındaki sis perdesini aydınlatmakta muvaffak olur. Ancak bir toplumsal dışlanma söz konusu değildir çünkü bir bağışlama eylemi mevzubahistir. Her ne kadar Osmanlı-Türk polisyelerinde bağışlama eylemine çok az rastlansa da İhsan Avni Bey, suçluyu tespit ettikten, yüzüne karşı ilan ettikten sonra olayın arka planını öğrenir ve “bu olay hakkındaki soruşturmadan vazgeçiyorum” diyerek katili bağışlar (Şahin, 2017, s. 101).

Şahin bağışlama hususunda “Suçlu kötü niyetli olmadığına karar verilerek ve dikkatli olması tavsiye edilerek salıverilir” saptamasında bulunur (2017, s. 103). Benzer bir şekilde, İhsan Avni Bey de Agâh Paşa ile Ahmet Nebil Bey arasındaki husumetin ayrıntılarını öğrenir. Kurbanın Agâh Paşa'nın kızına nasıl göz diktiği ve buna dair eylemlerde bulunmaya teşebbüs ettiği ima edilir. Agâh Paşa kendisini “Meliha'mın saadeti ve namusu için yaptım” sözleriyle savunur (Gerçek, 2021, s. 100). Burada bağışlama eyleminin “namus” gibi 20. yy Osmanlı-Türk erkek egemen toplumu için son derece hassas olunan bir konuda gerçekleşmesi şaşırtıcı olmayacaktır.

Şahin'in ifade ettiği bir başka özellik ise suçlunun peşindeki araştıran ile adeta oyun oynaması, onunla alay etmesi durumudur (2017, s. 102). Romanda bu durumu destekleyebilecek unsurlar bulmak mümkündür. Öncelikle Agâh Paşa'nın kurbanın kullandığı morfin şişelerini değiştirmesi, dikkatleri Şaire Hanım'ın üzerine çekmeye çalışması, Rüstem Ağa'yı bir hırsız gibi araştıranın evine sokması, fal kâğıtlarını karıştırıp evde tütsüler yakması ve duvara timsah resimleri yansıtması bu özelliğe örnek olarak verilebilecek ayrıntılardır.

Osmanlı-Türk polisyelerinde yaygın görülen bir başka özellik ise “araştıranın dokunulmazlığı” olarak ifade edilebilir (Şahin, 2017, s. 104). Bu tür anlatılarda araştıranın ölümüne neredeyse hiç rastlanmaz. Benzer bir durum Gerçek'in romanında da geçerlidir. Özel vasıflarla sıradan bireylerden ayrılan, güçlü gözlem ve kavrayış biçimiyle, yaşam şekliyle her yönden farklı olan İhsan Avni Bey de anlatı boyunca bir tür dokunulmazlığa sahiptir ve ölümüne yol açacak hiçbir olay meydana gelmez.

Suçla bağlantılı bir başka özellik ise suçluların ölü-diri ele geçirilmesi konusudur. Osmanlı-Türk polisyelerinde suçluların ölü ele geçirilmesi çok nadir görülen bir durumdur (Şahin, 2017, s. 104). Ahmet Nebil Bey'e husumetinden dolayı tuzak kurarak onun ölümüne yol açan Agâh Paşa diri olarak ele geçirilmiştir. İhsan Avni Bey'in gözlem ve mantıksal çıkarımları neticesinde suçunu itiraf etmek zorunda kalan Agâh Paşa kaçmaya teşebbüs etmemiştir. Sadece cinayeti neden işlediğini detaylı olarak anlatmayı tercih etmiş, gerisini adalete bırakmıştır. Paşanın namus merkezli gerekçesini dinleyen İhsan Avni Bey de soruşturmadan vazgeçme kararı almıştır.

Suç ve suçluyla bağlantılı bir başka konu “kılık değiştirme” motifidir. Osmanlı-Türk polisyelerinde kılık değiştirme, suç ve araştırma bağlamında sıkça kullanılan bir yöntemdir (Şahin, 2017, s. 105). Kılık

değiştirenler dilenci veya başka bir ülkeden gelmiş bir yabancı olabilir. Kılık değiştirme karakterin eylem gücünü de artırmaya katkıda bulunur ve birden fazla kılık değiştirmesi anlatıdaki merak unsurunu çoğaltır. Nadir de olsa karşı cinsin kılığına bile bürünülebilir (Şahin, 2017, s. 106). *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında her ne kadar kahramanın veya suçlunun bu tür bir kılık değiştirme durumu söz konusu olmasa da İhsan Avni Bey'in sindirilmesi ve soruşturmadan uzaklaştırmak adına korkutulması için aracı bireylerin kılık değiştirdiğinden söz edilebilir. Söz gelimi, Agah Paşa'nın talimatıyla Rüstem Ağa'nın hırsız kılığında İhsan Avni Bey'in evine girerek fal kağıtlarını karıştırması, tütsüler yakması, duvara timsah resimleri yansıtması, yerde doldurulmuş timsah sürükletmesi bu duruma örnek teşkil edebilir.

Osmanlı-Türk polisyelerinde ortak görülen bir başka özellik ise cinayetin daha çok hırsızlık sırasında gerçekleşmesidir (Şahin, 2017, s. 106). Bu durum *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında tam anlamıyla olmasa da kısmen geçerlidir. Ahmet Nebil Bey'in morfin kutusundaki ampuller Agâh Paşa tarafından çalınır ve yerine daha etkili ve öldürücü ampuller konulur.

Şahin, Osmanlı-Türk polisyelerinde rastlanan bir başka motif olarak yabancılardan bahsetmektedir. İncelediği 232 eser temel alındığında yabancılar soyulsa bile neredeyse hiç öldürülmediğini tespit etmiştir (2017, s. 107). *Meçhul Kuvvetlere Kurban* eserinde herhangi bir yabancıya rastlanmadığı için bu özelliği gözlemlemek mümkün değildir.

Bir başka ortak özellik ise suçluların bazen polis gibi davranarak olayları çözmeye çalışmasıdır (Şahin, 2017, s. 122). Selim Nüzhet Gerçek'in eserinde kahraman suçlunun kendisi olmadığı için böyle bir durumdan söz etmek mümkün değildir. Ancak katil rolündeki Agâh Paşa'nın incelikli yöntemler kullanması, polis teşkilatının bile bütün çabalarına rağmen izini sürememesi polisiye tekniklerinden yararlandığını akla getirmektedir.

Anlatının Yapısı ve Olay Örgüsü

Osmanlı-Türk polisiye eserlerinde anlatının yapısına dair yaygın olarak görülen bir özellik "olayın kendisine odaklanan bir yapısı" olmasıdır (Şahin, 2017, s. 93). Olayın başlangıç ve sonucuna odaklanan bir yapıdan ziyade eylemin kendisi ön plana çıkar. Her ne kadar *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında olaylar meydana gelmeden önce bir açılış sahnesi görülse de cinayet olayı ve takip eden eylemler/olaylar anlatının odak noktasını oluşturur.

Bu özellikle bağlantılı bir diğer motif ise anlatının olay ile açılmasının okura sağladığı heyecan ve merak duygusudur. Başlangıçta olayla açılan bir anlatı okurun o heyecanlı atmosfere girmesini de kolaylaştıran bir işleve sahiptir (Şahin, 2017, s. 95). Ahmet Nebil Bey cinayetinin anlatının hemen başında gerçekleşmiş olması buna örnek olarak verilebilir. Bu sayede okur cinayetin gizemine ve nasıl çözüme kavuşturulacağına dair bir beklenti ve merak içerisine çekilir. Başlangıçta sunulan karakterler arasından katilin kim olabileceğine dair tahmin ve fikir yürütmesi sağlanır. Bu sayede okuyucu anlatının içine dâhil edilmiş olur.

Vaka çözümüne dair Osmanlı-Türk polisiye anlatılarında daha çok rastlanan özellik anlatının sonunda gerçekleşmesidir ancak olay örgüsünün ortasında da vaka çözümüne rastlanılabilir (Şahin, 2017, s. 105). *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında da vaka çözümü anlatının sonunda gerçekleşir. İhsan Avni Bey, Agâh Paşa'nın evine bizzat giderek vakanın çözümünü gerçekleştirir. Cinayetin gerçekleşme aşamalarını ve katilin kim olduğunu ifşa eder. Bu yönüyle roman bahsedilen ortak özelliği taşımaktadır.

Olay örgüsünün oluşturulmasına dair Osmanlı-Türk polisyelerinde kurgudan çok olayları açıklamaya, betimlemeye, bilgi vermeye yönelik bir eğilim vardır ve bu durum kurguda arasözlerin kullanılmasına yol açar (Şahin, 2017, s. 109). Bu tür ara sözler anlatıda kurgudan uzaklaşmaya neden olabilir. *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında anlatıdan bu şekilde ciddi miktarda uzaklaşmalar yer almamaktadır ancak romanın başında ilk bölümde yazarın kurgu dışı "giriş" bölümü açıklaması yer almaktadır. Bu bölümde yazar gazete tefrika edilmek üzere böyle bir roman fikrinin nasıl oluştuğunu ve teklifi nasıl kabul ettiğine dair malumat verir. Bunun dışında yer yer kurguya müdahaleler göze çarpmaktadır. Örneğin, polis biriminden söz ederken abartılı övünmeler buna delil teşkil edebilir. Bir başka örnek de Cicero'nun başından geçen bir hikâye, anlatı kesintiye uğratarak aktarılır.

Anlatım yapısına dair bir başka yaygın özellik ise kurmacanın hikâye ardı hikâye şeklinde ilerlemesidir (Şahin, 2017, s. 112). Metnin başındaki giriş kısmının yazarı Ahmet Kamil'in bölümü, Mülkiye Mektebi hocalarından Fatih Bey'in mektupları, çeşitli gazete haberleri ve İhsan Avni Bey'in kitabından yapılan alıntılarla roman iç içe geçen karmaşık bir yapı sunmaktadır.

Olay örgüsüne dair bir başka özellik ise romanın olay örgüsünün anlatanın söylemine dayalı olması hususudur (Şahin, 2017, s. 113). Bu durumda anlatıcı bir halk hikâyesi anlatıcısı konumuna gelir ve o konumdan okura seslenir. Bunun sonucunda okuyucu dinleyici rolünü üstlenir. Buna benzer bir hazırlık devresi *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanında sadece "giriş" bölümünde gözlemlenir. Burada yazar açıklamalar yaparak okuyucuyu metne hazırlar. Bunun dışında okuyucuyu geleneksel halk hikâyesi dinleyicisi konumuna düşürmez.

Osmanlı-Türk polisiye anlatılarında yaygın görülen bir başka özellik tesadüfün bol miktarda kullanılmasıdır (Şahin, 2017, s. 124). Gerçek'in romanında çok miktarda olmasa da tesadüfe yer verilmiştir. Bunlardan en dikkat çeken şüphesiz cinayeti işlerken Agâh Paşa'nın gözlüğü düşürdüğünde kurbanın gözlüğünü takması olmuştur. Agâh Paşa miyoptur, kurban ise uzağı görebilmektedir. Bu olayda gözlüklerin karışmış olması tam bir tesadüf örneği olarak sunulur.

Fantastik Kavramı

Etimolojik olarak bakıldığında *fantastik* sözcüğü eski Yunanca'da "hayal, hortlak, hayalet" anlamlarında *phantasia* ve *phantasma*; "görünür kılmak, gibi görünmek" anlamlarında *phantasein* fiiline kadar geri gitmekte; Orta Çağ'da "cin tutmuş, kaçık, aldatıcı" anlamlarında *fantastique* sözcüğüne bürünmekte; 19. yüzyıldaki çeşitli sözlüklerde "boş düşlere ve kuruntulara dayanan, yalnızca imgelemde var olan, yalnızca cismani bir varlığın görüntüsüne sahip olan" şeklinde tanımlanmaktadır (Steinmetz, 2006, s. 8-9). Klasik Fransızca'da 1800'lere kadar imgelemi belirtmek için kullanılan *fantasie* kelimesine 1831 tarihli *Le Dictionnaire de l'Academie*'de "boş düşlere ve kuruntulara dayanan" anlamı verilir ve şu ifade eklenir: "Ayrıca cismani bir varlık, bir gerçeklik olmayan bir görüntü anlamına da gelir." (Wolf, 2012, s. 4). 1860'lı yıllarda yapılan düzeltme ve eklemelerde *fantastique* kelimesi bugünkü kullanıma yakın bir karşılık bulur. "Yalnızca imgelemde var olan ve yalnızca cismani bir varlığın görüntüsüne sahip olan" şeklindeki tanımlama 19.yy'ın sonlarına doğru belirli bir edebi kategoriye, diğer deyişle bir türe isim olarak verilmesini sağlamıştır (Steinmetz, 2006, s. 9). Batı dillerinde yaygın olarak kullanılan fantastik sözcüğünün Doğu geleneğinde karşılığı olarak daha çok "hikayat-ı huraffiya" kullanılmış ve bununla daha çok sihir içeren gizemli durumlar anlatılmak istenmiştir (Ayar, 2015, s. 25).

Fantastik kavramını belli bir türün yapı taşı olarak konumlandırmak için çeşitli düşünür ve eleştirmenlerin bu kavramdan ne anladığını incelemek gerekir. Fantastiğin gündelik yaşamdaki normları ihlal ederek bir çeşit kırılmaya neden olduğunu ileri süren Pierre-Georges Castex fantastik türünü şu şekilde tanımlar: "başına gerçek dışı bir olay gelen, şoka uğrayan ve zihnin karşı çıkışlarına rağmen bir olgunun gerçekliğini hisseden veya hissettiğine inanan birinin düğümüdür" (1951, s. 17). Todorov'a göre fantastik "kendi doğal yasalarından başka yasa tanımayan öznenin, görünüşte doğaüstü bir olay karşısında yaşadığı kararsızlık hali" olarak görülmelidir (30). Richard Matthews kavramın merak, gizem, şaşırtma ve büyüleme özelliklerine dikkat çekerek yaşadığımız ve duyumsadığımız dünyanın ötesine geçme imkânı tanımına vurgu yapar (2004, s. 1). J.R.R. Tolkien de kavramın insana kaçış olanağı sunan ikincil dünyalar meydana getirme potansiyelini merkeze alır ve kurtuluş, avuntu ve okuru büyülemek gibi olmazsa olmaz motiflere gönderme yapar (Irwin, 1976 s. 35-45). Ursula K. Le Guin ise kavrama araçsal açıdan yaklaşarak varoluşun anlaşılması için uygun bir zemin gözüyle bakar (Bloom, 2004, s. 272).

Bütün bu tanımlama girişimlerinin ortak noktası fantastik kavramının gündelik yaşamla bir bağı olmasına rağmen ondan önemli ölçüde farklılaşan bir yanı da olmasıdır. Bildiğimiz somut dünya gerçekleri fantastikte başkalaşıma uğrar ve içerisine rasyonel olarak açıklanması olası durmayan muamma, tekinsizlik, büyü, abartı gibi nitelikler dahil olur. Bildiğimiz dış dünyayı bu şekilde dönüşüme uğratmak yazarın okurda "kaçış, kurtuluş, avuntu, korku, aydınlanma, yüzleşme, kararsızlık, büyülenme, korku" gibi durumları oluşturmak istemesinden kaynaklanıyor olabilir.

Rabkin, fantastiği meydana getiren unsurların başında gerçek dünyanın ihlalinden ve bunun yerine alternatif dünyalar sunulmasından söz eder. Yazara göre fantastik anlatılar elbette birtakım kurallar çerçevesinde kurgulanır ancak anlatıda fantastik ancak bu kuralların kırılması ile yakalanabilir. Bu noktada yazar “fantastik olan sadece anlatılan olaylar, sunulan dünyalar değil; anlatım tekniği ve taktiği ile kurgunun ta kendisidir” şeklinde bir yaklaşım sergiler (Rabkin, 1977, s. 44). Diğer bir deyişle fantastik bir anlatı, hikâye boyunca verilen bakış açıları arasında çelişkiler üretebilmeli ve anlatının temellendiği kuralları ters yüz edebilmelidir. Metni yöneten bu kurallar tersine çevrildiği takdirde Rabkin’e göre fantastik ortaya çıkar. Jackson da fantastiğin gerçeklerle oynama ve şaşırtma niteliklerine vurgu yapar. Düşünürü göre fantastik anlatı gerçeklik ve gerçek dışılık arasında konumlanmalı, gerçeğe dair kategorileri yeniden düzenlemeli, okurun kabul ettiği gerçekleri yeri geldiğinde çiğneme hususunda tereddüt etmemeli, mantık ve gerçeğin keyfilğini ortaya çıkarmalıdır (Jackson, 2003, s. 11-12). Benzer şekilde Atterbery de fantastik anlatının en temel özelliğinin doğa yasalarını çiğnemesi olduğunu ileri sürer ve temel tüm varsayımların fantastik anlatılarda ters yüz edildiğini hatırlatır (2-3). Varlığı gerçek dünyada mümkün görünmeyen canlılar, nesnelere veya olaylar fantastik anlatı içinde inandırıcı kılınır. Bu inandırmaya ek olarak fantastik anlatı okurda hayret ve şaşkınlık hissi uyandırır. Bu hissi ise “mümkün olmayı tanıdık, tanıdık olanı yeni ve tuhaf hale getirerek” oluşturur (Ayar, 2015, s. 36).

Her ne kadar büyümlü olaylar, canavarlar, hortlaklar, periler, cinler gibi masalsı motiflerin ve hatta mitolojik veya destansı hikayelerin fantastik türüyle köken olarak bir bağı olması ve türün şekillenmesinde çok önemli bir payı olsa da bu anılanlar fantastiktir ancak fantastik türde değildir (Jackson, 2003, s. 13). Fantastik anlatılar genel itibarıyla olanaklı ile olanaksız arasındaki farkı ortadan kaldırır, olanaksızın inşa eder ve bunu da en ikna edici ve kabul edilir bir biçimde yapmaya özen gösterir. Ayrıca, masal ve mitolojik hikayelerin bütün uysallıklarına karşın fantastik anlatılar yerleşik algıları sorgular, sarsar veya onlara meydan okur. Todorov gibi düşünürler göre fantastik anlatının en temel özelliği okurda yol açtığı “tekinsizlik” duygusudur. Anlatılan şeylerin bildiğimiz gerçekliğin yasalarıyla açıklanabilir olup olmaması arasında okurun yaşadığı kararsızlık türün temel yapısını belirler (Todorov, 2004, s. 31).

Fantastik anlatı üzerine düşünen bütün adı geçen yazarların seçilmesinin nedeni hem bu alanda öncü ve kapsamlı çalışmalar yapmış olmaları hem de türün kavramsallaşmasında oynadıkları önemli roldür. *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanındaki fantastik unsurları incelemek için seçilmesinin nedeni ise Gerçek’in eserindeki “gizem, muamma, hayret, kararsızlık, doğaüstü varlıklar, gerçek dünyanın normlarının çiğnenmesi” gibi anlatının kilit unsurlarını serimlemek için işlevsel öneme sahip olmalarından ileri gelmektedir.

Fantastik Unsurların İncelenmesi

Meçhul Kuvvetlere Kurban romanındaki fantastik unsurları “fantastik nesnelere”, “fantastik kişiler”, “fantastik araçlar ve mekanlar” ve Todorov’un fantastik kavramını temel alarak “kararsızlık unsuru olarak fantastik” alt başlıkları çerçevesinde incelemek mümkündür.

Fantastik Nesnelere

Mısır mitolojisine ve kültürüne ait unsurların kullanılması romanda gizemli bir atmosferin oluşturulmasına katkıda bulunmaktadır. Timsah başlı eski Mısır tanrısı Sobek heykeli, kuyruğu kama gibi madeni küçük bir timsah, taştan oyulmuş kocaman bir sfenks, fal kağıtları, kaynağı belirsiz tütsü ve kokusu, nereden geldiği anlaşılamayan hiyeroglif yazıları ve duvardaki gölgeler bunlara örnek olarak verilebilir. Bu nesnelere kullanılarak anlatıya esrarengiz bir hava katmaya çalışılmıştır. Bildiğimiz gerçek dünyanın normları bilmediğimiz dünyanın olağanüstü normlarıyla iç içe geçer ve bir tür bulanıklık oluşturur. Atterbery fantastik anlatılarda ikili varoluştan söz eder (1980, s. 50). Diğer bir deyişle, gerçekliğinden emin olduğumuz normal ve gündelik dünya ile imkansızın veya olağanüstünün/doğaüstünün vücut bulduğu ikili bir var oluş söz konusudur metinde.

Romandaki olağanüstü nesnelere bildiğimiz gerçek dünya ile uzlaşma içinde değildir. Duvarda ansızın beliren hiyeroglif yazılarını bildiğimiz dünyanın yasalarıyla açıklamak zordur. Bu durum da hem okur için

hem de karakter için metinde bir çeşit şaşkınlık ve hayret uyandırır. Şaşkınlık duygusuna bu nesnelere sayesinde bir çeşit merak duygusu da eşlik eder.

Nesnelerin sebep olduğu olaylar neticesinde gerçek ve gerçek dışı arasında salınım meydana gelir ve bu da okurda sorgulamaya ve gerçeğe dair algı ve sınıflandırmada yeniden düzenlemelere yol açar (Jackson, 2003, s. 48). Fal kağıtlarının evde kimse yokken kendiliğinden değişmesi gibi örnekler zamansal ve uzamsal kırılmalara örnektir ve metnin kendi gerçekliğinde anlam bulur. Bütün yazarların ifade ettiği şaşkınlığın sadece okura ait değil ayrıca anlatıcıya ve karaktere de ait olmasının karşılığını romanda da bulmak mümkündür. Nesnelere meydana getirdiği olaylar ve ortaya çıkan hayret verici durumlar sadece okuru değil aynı zamanda anlatıcıyı ve öyküdeki karakteri de hayrete düşürür.

Fantastik Kişiler

Romanı fantastik kılan başka bir unsur da kişiler bağlamında incelenebilir. Bunlardan ilki anlatı boyunca sık sık adı geçen gizemli “meçhul kuvvetler” ögesidir. Varlığından korkulması gereken ve hakiki anlamlar taşıdığı iddia edilen “meçhul kuvvetler” kendi gerçekliğimiz ile açıklanmayan, başka bir dünyanın gerçekliği ile anlamlı olabilecek bir unsur olarak karşımıza çıkar. Romanda bazı karakterlerin meçhul kuvvetlere bir din gibi inandığı tasvir edilir. Öte yandan örneğin sorgu hâkimi meçhul kuvvetlere itibar etmeyen, daha pozitivist bir karakter olarak gösterilir.

Romanda işlenen cinayetin müsebbibi olarak birçok kişi meçhul kuvvetleri sorumlu tutar. Zira cinayeti akılcı yöntemlerle açıklamaları ve çözüm bulmaları mümkün olmamıştır. Agah Paşa'nın misafirlüğünde toplanılan evde hiç kimsenin olmadığı boş bir odaya morfin almak için giren Ahmet Nebil Bey'in ölü bulunması esrarengiz bir cinayet olarak ortada durmaktadır. Odaya girildiğinde de kimse görülmemiştir. Polis ve daha sonra dedektif aramasında da herhangi bir iz rastlanmamıştır. Polis sorgusu da bir sonuç vermemiştir. Cinayeti toplantıdaki herhangi birinin işlediğine dair bir kanıt elde edilememiştir. Bu durum cinayetin doğüstü güçlerce veya kişilerce işlenmiş olabileceği ihtimalini akla getirmiştir.

Timsahlı iğne cinayetini aydınlatamayan polis teşkilatının teşebbüsleri sonrasında amatörce dedektiflik yapan İhsan Avni Bey göreve çağırılmıştır. Olayı incelemeye alan İhsan Avni Bey'in başına esrarengiz hadiseler gelmeye başlar. Bunlardan en önde geleni de evinin duvarına hiyerogliflerle yazılan “meçhul kuvvetlerin öfkesinden kork” ibaresidir. Bu durum cinayetin gizemli kişi veya kişilerce işlenmiş olabileceğini düşündürmektedir.

Rabkin, bir metni fantastik kılan unsurlar olduğunu söyler ve bunlara örnek olarak “anlatının konvansiyonları, dili, seçilen sözcükler ve bunların nasıl kullanıldığı, olayların meydana geldiği çevre, zamandaki kırılmalar”ı verir (1977, s. 44). Yazara göre fantastik sadece gerçeğin dünyanın ihlaliyle ibaret değildir. Bunun yanı sıra bir alternatif dünya sunar. Bu alternatif dünyanın kanunları gerçek dünyanın yasalarıyla örtüşmek zorunda değildir. Bu alternatif dünyanın kendi iç gerçekliğinden kaynaklanan bir yasası ve düzeni vardır. Yazar göre “bu dünyaya metnin kendi zeminindeki kuralların ters yüz edilmesiyle girilir” (1977, s. 45).

Rabkin'in gerçek dünyanın ihlali olgusunda hareket ederek kavramlaştırdığı fantastik metnin en önemli niteliklerinden birini romanda bulmak mümkündür. Meçhul kuvvetler olarak tarif edilen kişi/kişiler veya varlıklar gerçek dünyada karşılıkları olan veya gerçek/normal dünyanın yasalarıyla açıklanabilen bir olgu değildir. Rabkin'in fantastik metnin temel unsurlarından biri olarak ele aldığı bir başka nitelik olan “şaşkınlık, hayret uyandırma” (1977, s. 45) yine karşılığını meçhul kuvvetlerde bulmaktadır. Hem okur hem anlatıcı hem de karakterler meçhul kuvvetlerin varlığı veya düşüncesi karşısında şaşkınlık içindedirler. Sorgu hâkimi gibi bazıları onların varlığını reddetse de birçokları tarafından bir merak ve heyecan unsuru olarak gizemini korumaktadır.

Fantastik Araçlar ve Mekanlar

Meçhul Kuvvetlere Kurban romanının fantastik unsurlarından biri de kullanılan bazı araçların/mekanların anlatıya kattığı gizemli etkidir. Dedektif İhsan Avni Bey'in evi ve içindeki araçlar tam anlamıyla bir fantastik mekân tabirini karşılamasa da evinin tasvirleri ve içindeki aletlerle sıra dışı bir yer

izlenimi uyandırmaktadır. Toplumdan adeta tecrit edilmiş bir mevkide bulunan evi herkesin ulaşamayacağı bir düzlemde betimlenir. Evin konumu kadar içi de gizemli atmosfere katkıda bulunur.

İhsan Avni Bey'in evinde bulunan aletler ve işlevleri doğaüstü kavramını çağırır. İhsan Avni Bey'in hipnotizma, manyetizma, ispritizma ile meşgul olması, sahip olduğu fal kağıtları ve bunların oluşturduğu olağanüstülük anlatıya fantastik bir unsur sağlamaktadır. İhsan Avni Bey'in evindeki aletler ve onların işlevleri esrareniz cinayetin çözümü ile ilişkilendirilmekte ve okurda bir merak ve heyecan duygusu yaratmaktadır.

Kararsızlık Unsuru Olarak Fantastik

Todorov'un bir metni fantastik kılan yaklaşımına göre anlatı okurda bir kararsızlık veya ikircim duygusu uyandırmalıdır. Yaşananların gerçek dünya ile bağlantısı olmalı ve aynı zamanda gerçek dışı dünyadan da özellikler içermelidir. İkisi arasında bir açıklama bulmaya çalışan okur kararsızlık deneyimi yaşamalıdır (2004, s. 30-39). Bu deneyimin bize fantastik kavramını verir. *Meçhul Kuvvetlere Kurban* romanı da gerçek dünyanın normları ile örtüşürken bir yandan doğaüstü varlıkların izlerini ve örneklerini taşımaktadır. Sıradan bir cinayetin çözülmesi ele alınırken öte yandan cinayet üzerindeki sır perdesi ve gerçek dünyanın kurallarıyla açıklanamayan birtakım gelişmeler bize doğaüstünün belirtilerini sağlamaktadır.

Kadim Mısır mitolojisinin unsurları; görgü tanıklarıyla dolu bir evde, kimsenin olmadığı kilitli bir odada gerçekleşen gizemli bir cinayet; hipnotizma, fal, manyetizma konularında uzman bir dedektif gibi unsurlar anlatının uzamsal ve zamansal kırılmalara uğramasına, gerçeklik zemininden çekilmesine yol açmakta ve bu da okurda olağanüstü duygusunun yerleşmesine neden olmaktadır. Öte yandan tarihin, kişilerin örtüşmesi, olayların gazete aracılığıyla sunulması, Ahmet Kamil'in gazeteci olarak çalışması, dedektifin yaptığı akıl yürütmeler ise anlatıyı gerçeklik zeminine çekmektedir. Dolayısıyla, okurda Todorov'un daha önce belirttiği doğal bir açıklama ile doğaüstü bir açıklama arasında kalma, neredeyse inandım duygusu oluşmaktadır.

Sonuç

Türk matbuatının ilk tarihçisi, ilk derleme müdürü ve basın-tiyatro sahasında çalışmaları olan Selim Nüzhet Gerçek'in 1922 yılında *İleri* gazetesinde tefrika olarak yayımlanmış romanı *Meçhul Kuvvetlere Kurban* konusu, karakterleri ve kurgusu ile Osmanlı-Türk edebiyatında polisiye geleneğe bağlanabilecek özgün bir yapıttır. Mısır mitolojisine ve kültürüne dair içerdiği unsurlar ve gizemli güçler ile Türk edebiyatında yeni görülen temalar barındırır. Ahmet Kamil'in giriş yazısı, mektuplar, gazete yazılarıyla beraber iç içe geçen bir anlatım sergilenir. Anlatıda geçen Şaire Hanım, dönemin koşulları göz önünde bulundurulduğunda sıra dışı bir kadın portresi olarak karşımıza çıkar. İhsan Avni Bey bir polisiye roman serisinin ana karakteri olabilecek nitelikte bir dedektif adayı olarak görünür.

Meçhul Kuvvetlere Kurban romanı Seval Şahin'in Osmanlı-Türk polisiyesine dair tespit ettiği birçok özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Titiz bir dedektifin varlığından, gizem ve muammanın öne çıkarılmasına, kullanılan araç gereç ve yöntemden anlatının iç içe geçen yapısı ve olay örgüsüne, suç-ceza kavramından heyecan ve merak duygusunun bütün anlatı boyunca diri tutulmasına kadar pek çok polisiye motifini romanda bulmak mümkündür.

Meçhul Kuvvetlere Kurban romanı polisiye özelliklerinin yanı sıra fantastik unsurlar da ihtiva etmesi bakımından kayda değer bir yapıttır. Todorov'un metinden okura geçmesi gerektiğini söylediği ikircim veya kararsızlık duygusundan Rabkin, Jackson ve Atterbery gibi yazarların belirttiği gerçek dünyanın ihlali, temel kuralların ters yüz edilmesi hem okurda hem anlatıcı ve karakterde şaşkınlık ve hayret duygusunun oluşturulmasına dair birçok kıstasın romanda karşılığının olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, Selim Nüzhet Gerçek'in kaleme aldığı ve günümüze kadar karanlıkta kalan, polisiye-fantastik öğeler barındıran, Mısır mitolojisi ve kültürel unsurlarını kullanmak gibi yenilikleri ihtiva eden, kurgusu ve anlatımı ile kendine özgü nitelikler taşıyan bu romanın Osmanlı-Türk edebiyatında polisiye-

fantastik alt türüne bağlanması kaçınılmazdır. Günümüze kadar “meçhul” kalmış böyle bir çalışmanın daha fazla okur ve araştırmacıya ulaşması Türk edebiyatını daha da zenginleştirecektir.

Çıkar çatışması:	Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.
Mali destek:	Yazar bu çalışma için mali destek almadığını bildirmiştir.

Kaynakça

- Acaroğlu, M. T. (1986). 40. ölüm yıldönümünde Selim Nüzhet Gerçek. *TKDB*, 35(3), 14-26.
- Atterbery, B. (1980). *The fantasy tradition in American literature*. Bloomington: Indiana University Press.
- Ayar, P. A. (2015). *Türkçe edebiyatta varla yok arası bir tür: Fantastik roman*. İstanbul: İletişim.
- Birinci, A. (1988). “Gerçek, Selim Nüzhet.” *İslam Ansiklopedisi*. Türkiye Diyanet Vakfı.14. Cilt, 25-27.
- Bloom, H. (2004). *Clinamen: Towards a theory of fantasy*. London: Westport.
- Castex, P. G. (1951). *Le Conte Fantastique en France*. Paris: J. Corti.
- Gerçek, S. N. (2021). *Meçhul kuvvetlere kurban*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Jackson, R. (2003). *Fantasy: The literature of subversion*. London: Routledge.
- Irwin, W. R. (1976). *The game of impossible: A rhetoric of fantasy*. Urban: University of Illinois Press.
- Küçükboyacı, M. R. (1998). *İngiliz edebiyatında dedektif hikayeleri*. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları.
- Mathews, R. (2002). *The liberation of imagination*. London: Routledge.
- Priestman, M. (2003). *The Cambridge companion to crime fiction*. Cambridge: Cambridge UP.
- Rabkin, E. R. (1977). *The fantasy in literature*. New Jersey: Princeton University Press.
- Steinmetz, J. L. (2006). *Fantastik edebiyat* (H. F. Nemli, Çev.). İstanbul: Dost.
- Şahin, S. (2017). *Cinai meseleler*. İstanbul: İletişim.
- Todorov, T. (2004). *Fantastik: Edebi türe yapısal bir yaklaşım* (N. Tanyolaç, Çev.). İstanbul: Metis.
- Üyepazarcı, E. (1997). *Korkmayınız Mr. Sherlock Holmes*. İstanbul: Göçebe Yayınları.
- Wolf, G. K. (2012) Fantasy from Dryden to Dunsany. E. James (Yay. haz.), *The Cambridge Companion to Fantasy Literature* içinde (ss. 7-20). Cambridge University Press.